

УДК 372.48

Олександра Троханяк

РЕПРЕСИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКОЇ ТА БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ВЛАДИ ПРОТИ ОУН-УПА НА ТЕРЕНАХ БЕРЕЖАНЩИНИ

На основі архівних документів та маловідомих спогадів очевидців з опублікованих матеріалів досліджується політика польського та радянського урядів проти українських націоналістів, які боролись за незалежність Української держави, зокрема на Бережанщині.

Ключові слова: боротьба, більшовики, поляки, ув'язнення, розстріли.

Важливим етапом створення української державності була історія становлення і розвитку Української Повстанської Армії (далі – УПА), яка бере свої початки з політичної діяльності Організації Українських Націоналістів (далі – ОУН). Однією із ключових проблем, що постала в 20–30-х рр. ХХ ст. була мета вибороти незалежність Української держави, тому й виникає ОУН, яка потім створить УПА.

З огляду на бажання значно глибше розкрити боротьбу ОУН-УПА на прикладі конкретного регіону, зокрема Бережанщини Тернопільської обл., поставлено за мету з'ясувати, як організовувались загони, якою була їх підпільна діяльність, яку розправу над ними чинили польські урядники та більшовики, висвітлення головних аспектів боротьби.

Спочатку жорстку політику щодо українців проводили поляки, практику ув'язнень і знущань польської влади над українцями продовжили більшовики. З огляду на знайдені матеріали Держархіву Тернопільської обл. [1–5] та спогади й описи очевидців – В. Бемка, [8], М. Халупа [7], І. Фанги [10], С. Левицького [9], С. Верхоляка [9], Б. Островського [6] й інших, можна скласти певну картину про суспільно-політичні процеси, що відбувалися на Бережанщині.

Окрему і важливу сторінку для Західної України відкриває боротьба за створення Західноукраїнської Народної Республіки, та новостворена Польська держава не бажала з цим миритися і бачила Галичину своєю невід'ємною територією, тому спочатку повстанським рухом, а далі війною, захопила галицькі землі. В Бережанах проходило створення Української Галицької Армії (далі – УГА), командиром якої був М. Омелянович-Павленко. Штаб армії дещо переміщався за фронтом до Ходорова, Чорткова, але все ж повернувся в Бережани. Після війни польська влада намагалася всіляко відімести бережанцям за УГА, проводили масу арештів, ув'язнень, здійснювалася заборона для українців займати певні посади.

Уряд Польщі проводив надзвичайно жорстоку політику проти українців і їх національної боротьби, це було висвітлено автором в багатьох статтях, зокрема: «Українсько-польські відносини (на прикладі Бережанщини)» [16], «Важке становище західних українців під польською окупацією у другій половині 1919–1920 рр.» [12], «Соціально-економічне і політичне становище українців Бережанщини на початку 20-х рр. ХХ століття» [15], «Причинно-наслідковий зв'язок виникнення та діяльності Української Військової Організації» [14], «Польська репресивна політика початку 30-х рр. ХХ ст. у Галичині» [13], але українство, незважаючи на жорстокість польської влади, все ж піднімалося і вело боротьбу за свої національні права і свободи.

У Бережанах «УВО постала 1922 р. Бережани – Підгайці – Перемишляни – Рогатин творили округу. Командантом до літа 1926 р. був колишній сотник УГА д-р Володимир Бемко – «Ваврів». З часом УВО почало поповнюватися членами нового покоління. У 1930-х рр. розвинулась Організація Українських Націоналістів – ОУН» [8, с. 239]. Їх діяльність ставила перед собою мету, як передбачала те, що «ідея незалежної української держави, ввійшла вже в кров і кість усього українського населення Бережанщини» [8, с. 241]. Завдання оунівської організації були різними, та головне «бойові виступи проти поляків у яких брав участь весь актив» ОУН [8, с. 285]. В історії села Куропатники зазначено, що «в селі існувала організація юнацтва. Вона готувала до вступу в ОУН: вивчали історію України, заповіді українських націоналістів, їм видавали своєрідне посвідчення» [10, с. 421].

У відповідь на активізацію українства, поляки в усій Східній Галичині розпочали репресії проти українського населення які супроводжувалися арештами, знущаннями польської поліції, жандармерії, влади. Багато людей, зокрема інтелігенції, було засуджено до тюремного ув'язнення, кинуті в концтабори за «державну зраду». Тому організованість до ОУН стала не просто на часі, але й була важливим кроком боротьби. В багатьох селах створювалися маленькі групи тільки тих осіб, які довіряли один одному і спільно діяли з крайовою організацією. У «Бережанській землі» читаємо, що «члени ОУН були організовані «п'ятками», і бувало, що в селі існували й по кілька п'яток, що про себе не знали» [8, с.285]. С. Левицький писав дещо ширше про склад ОУН: «1938 р. мене призначено надрайонним провідником. У склад надрайону входило 28 сіл. Бережанський

повіт мав три надрайони. Організаційна побудова сітки ОУН в тому часі виглядала так: станиця або одне село, підрайон – три села, район – дев'ять сіл, надрайон – 28 сіл, повіт – три надрайони... В початках існування ОУН райони й надрайони були в одноособових складах... 1938 р. всі села Бережанщини мали сильну і справну сітку ОУН» [9, с. 228]. Така діяльність була надзвичайно важливою для українства.

З осені 1939 р. в Галичину прийшла радянська влада. Бачачи неабияку боротьбу ОУН, уже більшовицький уряд також масово садив українців до в'язниці. На Тернопільщині найбільшою в'язницею була Бережанська, яка вміщувала понад 350 осіб. І постійно була переповненою. Більшовики виловлювали інтелігенцію, активну молодь, лідерів різних організацій і садили до в'язниці, а потім здійснювали страшні катування, якими заставляли визнати причетність до сфальсифікованих ними справ.

Фальшовані справи давали можливість депортації в Сибір чи вглиб Росії. Більшовики не зупинялись у своїх намірах вивезти всіх «ненадійних». У червні 1940 р. розпочалася нова хвиля депортацій. На засіданні Тернопільського обкому КП(б)У від 26 червня 1940 р. про партійну роботу органів НКВС і заслухання звіту схвалено «посилити викриття різних ворогів радянської влади» і вивезти їх до Сибіру [1, арк. 134–135]. Така політика проводилась в усіх повітах області. М. Халупа згадував, що новоприбула молода учителька гімназії яка «дуже ввічливо і добре ставилась до галичан, якої чоловік працював у партійному кабінеті, два рази попередила його і назвала особи, що їх більшовики призначили на вивіз на Сибір» [7, с. 228], мабуть з метою попередити. Вивіз з Бережан і навколишніх сіл тривав з осені 1939 – до кінця літа 1940 рр. і раптом з'явився відділ «самооборони» – це були представники ОУН, які проганяли їх з боями. Тому відділи енкаведистів робили по селах облави, перешукували ліси.

В 1941 р. після втечі більшовиків з Бережан, українським партизанам потрапили до рук архіви місцевої станиці енкаведистів. Вони й виявили ті великі жертви, що їх зазнала українська спільнота Бережанщини. У канцеляріях НКВД знайшли поіменні списки громадян повіту, призначених на вивіз, списки сексотів, протоколи з слухань заарештованих та списки розстріляних [8, с.296]. А коли розпочався наступ фашистів на Радянський Союз, всіх в'язнів почали страчувати, про це свідчать документи енкаведистів про евакуацію бережанської тюрми. Тоді було вбито й скинуто до річки Золота Липа до 150 чол. [11, с. 125–129], багатьох вивезли в Тернопільську тюрму. Таку ж кількість до 150 чол. Було знайдено у льохах бережанської в'язниці. Терористичні дії більшовиків полягали також в масових засланнях до таборів примусової праці та у винищуванні на місцях української інтелігенції. Нищення жертв відбувалось таємно, переважно вночі, в катівнях НКВД. Тіла замордованих закопували також ночами, у заздалегідь приготованих ямах, які потім зарівнювали з поверхнею, щоб від могил не залишилося сліду [8, с.297]. Із спогадів бережанці дізнаємось про інші факти: «Вночі на 1-го липня 1941 р. в Бережанах ніхто не спав, був рух і гамір на дорогах багато авт і підвод, все їде все втікає... Втікала також цивільна влада міста і НКВД у великій паніці. Саме тоді в помешканні адвоката Франца Бабяка відбувалась нарада Повітового Проводу ОУН» [8, с.298].

Жорстокість більшовиків посяла надію, що німці будуть лояльнішими тому зустріли їх приязно, але німецький офіцер – Гутерт, який відповідав за встановлення влади в повіті та місті Бережани і став начальником СС, віднісся до такої зустрічі з неприязню, розмірковуючи над тим, які слов'яни ганебні. Та ввійшовши в місто і оглядаючи урядовий дім й катівню побачив десятки понівечених тіл: з поламаними кінцівками, посинілими від затискань пальцями, побитих, з випаленими тризубами, підвішених за плече на гаки, з вирваними полосами шкіри. Та найстрашнішим було побачити помордованих спеціальним пристроєм який нагрівали до жару і виривали мужчинам полові органи, а жінкам груди, звичайно, що такі люди помирили від нестерпного болю. Та в катівні між побитими знайшлися і живі, які від нестерпного болю просили смерті. Гутерт наказав всіх обстежувати і надавати медичну допомогу, а кому допомогти не можна то застрелити щоб не мучились. Ми знаємо, що митці творять очима, а не руками, вмінням побачити і відтворити, тож погляд мають винятковий, а Гутерт до війни був скульптором, тому бачив все в Бережанах під особливим зором і вже коли виходив з катівні знепритомнів. А коли прийшов до тям то від нервового шоку мав спаралізовані обидві ноги. До двох тижнів вилікувався і очолив відділ СС в Бережанах, але після побаченого віднісся до бережанців з великим розумінням [6].

ОУН частково співпрацювала з німцями і надіялась, що з їх приходом Україна отримає незалежність. Тому майже відкрито почали організовувати свої сили. Організацію повітового комісаріату перебрав на себе Франц Бабяк. Крім «Повітового Революційного Комітету», діяв окремо як додатковий орган «Повітовий Провід ОУН». Його завданням було організувати бойові частини, налагоджувати зв'язок з німецьким військовим командуванням для розшукування актів, архівів і т.п. з документації більшовиків. Німецька команда відразу ж налагодила контакт із Повіто-

вим Комітетом, що почав свою діяльність. Повітовий провід ОУН захопив радянські архіви і організував міліцію під командою Павла Созанського, Івана Королишина і Романа Кокорудзи. В місті почалась організаційна праця і розбудова громадських установ [8, с.298, 299].

З приходом німецьких військ, загони Національної Оборони організовувались по всій Галичині, звичайно й на Бережанщині. Радо в місті відсвяткували 30 червня 1941 р. – День відновлення української держави. «На свято проголошення відновлення Української Державности 30-го червня у Львові прибуло до Бережан з цілого повіту 10 тис. людей. Дефіляду провадив Григорій Голяш» [9, с. 220]. «Та невдовзі німці почали арешти провідних людей, вивозили молодь на роботу в рейх» [10, с. 404]. Німцям не була потрібна незалежна Україна, вони бажали її завоювання, тому вже з вересня 1941 р. почали арешти всіх лідерів ОУН, зокрема заарештували й ув'язнили Степана Бандеру, Ярослава Стецька та інших головних провідників. Це відкрило очі на інші обставини, що німці знають активістів і будуть переслідувати і всіх решту. Тому керівники організації перевели свою діяльність в підпілля, а багато хто сховались в лісах. Андрій Галайдіда говорить, що «підпільна праця ОУН активізувалась в 1942 р.», але «ще більше праці прийшло 1943 р., коли на Волині почала діяти УПА, а згодом і в нас почалась організація відділів Української Народної Самооборони (УНС)» [10, с. 329].

На Бережанщині перші загони Української Повстанської Армії (УПА) почали формуватись ще влітку 1942 р., та вони були дуже ще малочисельні. Ось для прикладу з історії с. Шибалин: «30 серпня 1942 р. на Лисоні Богдан Ф. Олексишин вступив в ряди УПА, склав присягу на вірність Україні разом з кількома юнаками з навколишніх районів» [10, с. 714]. Тож, тих хто склав присягу в УПА 1942 р. було лише кілька з різних районів, масовішею стане організованість в УПА після Надзвичайного збору ОУН–УПА в червні 1943 р. який виробив соціально-економічну платформу організації, склав програму революційно-демократичних перетворень у незалежній Україні й роз'яснення «За що бореться УПА», що вона хоче знищити і більшовицьку і німецьку експлуатацію. Після того чисельність УПА значно зростає.

С. Верхоляк пише: «на Бережанщині перші відділи УПА сформувалися з кінцем 1942-го – початком 1943 рр. В них входили юнаки, озброєні хто чим. Але найсильнішим озброєнням кожного були національний дух, готовність до самопожертви у боротьбі за волю України» [9, с. 209]. У всіх підпільних осередках ОУН-УПА велась підготовка до того моменту коли від командування УПА надійде наказ до бою. Готовились і навчалися стріляти, надавати першу медичну допомогу, організовували цілі вишкільні повстанські табори.

Відступаючи, фашисти забирали чоловіків у полон чи до лав армії, тому знов прийшлося переховуватись, та не всім це вдавалось, з історії с. Підвисоке читаємо: «У вівторок, 9 травня 1944 р., німці оточили до 20 сіл і забрали чоловіків від 18 до 35 років: кого у військо, кого на роботу в рейх. З Бережанщини таких нас було коло двох тисяч. Вивезли нас до Польщі, звідти, неозброєних і напівобмундированих, перекинули до Франції» – писав М. Федор [10, с. 404].

З відходом німецьких військ діяльність УПА активізувалась. Головна мета боротьби зводилась до того щоб німецькі війська відсунути на Захід, а радянські на Схід чим звільнити Україну від усіх загарбників і проголосити її незалежною самостійною державою. Станом на липень 1944 р. на Бережанщині за оперативними даними радянських органів влади діяли 17 груп УПА чисельність яких становила 700 осіб, а через місяць їх уже було 22 загальною кількістю майже 1500 вояків [2, арк. 110].

Народ не здавався і хоч якими страшними були напади більшовиків, та все ж ідея була сильнішою. У своїх звітах НКВС залишили такі записи, що наприкінці серпня 1944 р. в області «майже щоденно в тому чи іншому районі мають місце бойові дії з бандгрупами» підрозділів Червоної армії і НКВС [...] У липні-серпні цього р. в результаті 65 збройних акцій і 87 нападів повстанців загальні втрати партійного та радянського активу різних рівнів, співробітників органів НКВС і НКДБ становили 79 осіб вбитими і пропалими безвісти [3, арк. 128].

На території Бережанщини, як всієї Галичини, точились безперервні бої між УПА та радянською армією чи потім підрозділами НКВС. Найбільш згаданим є перший страшний бій який відбувся на початку вересня 1944 р. між селами Рогачин-Вулька – приблизно сотні вдалось прорватись і вийти з оточення та до 50 чол. загинуло, ранених енкаведисти зв'язали колючим дротом і живцем спалили на вогні [9, с. 211]. Мабуть про цей же самий бій знаходимо дані в Тернопільському архіві, де сказано «16–17 жовтня 1944 р. в с. Поручин Бережанського району відбувся нерівний бій з групою НКВС, загинуло 78 повстанців [4, Арк. 158]. А також 6–7 січня 1945 р. УПА давала відсіч в околицях сіл Тростянеуць, Слов'ятин, Діброва облавникам НКВД [10, с.643].

Розуміючи, що більшовицька влада нікого не пожаліє, члени сімей ОУН-УПА почали виїжджати, про це пише Т. Сендецький: «Йшов 1944 рік, наближалась більшовицька армія, приходили чутки про розправи над родинами патріотів. [...] Головний провід ОУН наказав Івану Прокопишину виїжджати» [9, с. 478–479]. Про це ж говорить і Роман Голіят: «Влітку 1944 р. відступ німецької

армії з-над Стрипи примусив багатьох наших земляків емігрувати» [9, с. 489]. В лютому 1945 р. райкоми Тернопільської області отримали розпорядження під грифом «надзвичайно секретно» про необхідність чіткого виконання рішення КП(б)У «Про посилення боротьби з українсько-німецькими націоналістами в західних областях України» від 10.01.1945 р. [5, арк. 8]. Яке зобов'язувало з 25 січня 1945 р. проводити щоденну звітність «про хід боротьби з бандитизмом» [5, Арк. 10].

Після війни радянська влада повернулася і розпочала нові арешти. Місто Тернопіль було вщент розбитим і тому не було де розмістити обласні органи влади, тому до весни 1946 р. вони перебували у Чорткові. 20 січня 1945 р., з метою особистого впливу, сюди приїздив секретар ЦК КП(б)У М. Хрущов [5, арк. 7]. Він вказував на необхідність розширити агентуру серед населення сіл Тернопільської області і встановити систему кругової поруки жителів з метою «слідкувати за дотриманням встановленого порядку, а також повідомляти органи радянської влади, хто з населення куди відлучається, хто надає нічліг бандитам, постачає їх продовольством і надає інші послуги» [5, Арк. 7]. Чекісти під жорстокими знущаннями заставляли народ свідчити в тих чи інших проявах боротьби. Тих на кого було вказано тут же забирали до в'язниці. Я. Івахів пише, що «1945-ий березень і квітень, трагічний розгром на теренах наших, жертви і арешти – поголовні арешти, народ колонами до райцентрів гнали, як колись татари в ясир. Це була весна жаху...» [9, с. 223]. Багатьох довго катували і потім розстрілювали, а більшість відправляли в Сибір. Незадовго така ж участь посягла і членів їх сімей.

Отже, як польська, так і радянська влада старалися приглушити запал українців, їх діяльність і протиборство втопити в крові, замкнути у в'язницях, депортувати в Сибір. Та українці не здавались, а відчайдушно продовжували свою боротьбу яка не була на марною. Пройде час і в 1991 р. Україна ще скаже своє слово, проголосить незалежність і суверенність Української держави. Багатьох борців за цю незалежність, які не дожили до цього часу буде згадано, не підуть в небуття їх імена, їх боротьба.

Список використаних джерел

1. Державний архів Тернопільської області (далі – Держархів Тернопільської обл.), ф. П.-1, оп.1, спр. 10.
2. Держархів Тернопільської обл., ф. П.-1, оп.1, спр. 101.
3. Там само, спр. 100.
4. Там само, ф.П.-21, оп. 1, спр. 10.
5. Там само, спр. 9.
6. Особистий архів. Спогади Островського Б.Й.
7. Бережанська гімназія. Сторінки історії. Ювілейна книга / [упоряд. Н.Волинець] – Бережани-Тернопіль: «Джура», 2007. – 1027 с.
8. Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник / [упоряд. В.Бемко]. – Видавець: Комітет «Видавництва Бережани». – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1970. – 783 с.
9. Бережанська земля. Історико-мемуарний збірник. Т. 2 / [упоряд. Л. Бабій, В. Берднарський, Б. Мельник] – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней – Бережани – Козова, 1998. – 899 с.
10. Бережанська земля. Книга пам'яті. Т. 3 / [упоряд. В. Савчук] – Тернопіль: «Збруч», 2006. – 795 с.
11. Реабілітовані історією. Тернопільська область. Книга 1 / [упоряд. О.Г.Бажан, Є. О. Гасай, П. З. Гуцал] – Тернопіль: «Збруч», 2008. – 727 с.
12. Троханяк О. С. Важке становище західних українців під польською окупацією у другій половині 1919–1920 рр. (на прикладі Бережанщини) / О. С. Троханяк // Мандрівець. Всеукраїнський науковий журнал / Гол. ред. Б.Фенюк. – Тернопіль: Вид ТОВ «Мандрівець», 2014. – Випуск 2. – С. 33–38.
13. Троханяк О. С. Польська репресивна політика початку 1930-х рр. у Галичині / О. С. Троханяк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія. / за заг. ред. проф. І.С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 2. Ч. 4. – С. 16–20.
14. Троханяк О.С. Причинно-наслідковий зв'язок Виникнення та діяльності Української військової Організації // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2015. – Випуск 103 (№ 12). – С. 28–32.
15. Троханяк О.С. Соціально-економічне і політичне становище українців Бережанщини на початку 20-х рр. ХХ століття / О.С.Троханяк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія. / за заг. ред. проф. І.С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. – Вип. 2. – С. 49–54.
16. Троханяк О. С. Українсько-польські відносини (на прикладі Бережанщини) / О.С. Троханяк // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2012. – Випуск 61 (№ 6). – С. 48–50.

Александра Троханяк

РЕПРЕССИВНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПОЛЬСКОЙ И БОЛЬШЕВИСТСКОЙ ВЛАСТИ ПРОТИВ ОУН-УПА НА ПРИМЕРЕ БЕРЕЖАНЩИНЫ

На основе архивных документов и малоизвестных воспоминаний очевидцев из опубликованных материалов исследуется политика польского и советского правительств против украинских националистов, которые боролись за независимость Украинского государства, в частности на Бережанщине.

Ключевые слова: борьба, большевики, поляки, заключения, расстрелы.

Oleksandra Trohanyak

**THE REPRESSIVE ACTIVITIES OF THE POLISH AND BOLSHEVIK GOVERNMENT
AGAINST OUN-UPA AS AN EXAMPLE BEREZHANSCHYNY**

Based on archival documents and witnesses from little-known memoirs published materials studied policy of the Polish and Soviet governments against Ukrainian nationalists who fought for the independence of the Ukrainian state, in particular Berezhanschyni.

Key words: fight, the bolsheviks, poles, imprisonment, executions.

УДК 94 (477) «1941/1944»

Михайло Куницький

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ
В РАЙХСКОМІСАРІАТІ «УКРАЇНА» (1941–1944 РР.)**

Використавши широке коло архівних документів та проаналізувавши спеціальну історичну літературу, автор публікації визначає нормативно-правову базу, на основі якої здійснювалася податкова політика в Райхскомісаріаті «Україна» – найбільшому за розмірами й чисельністю населення окупаційному адміністративно-територіальному утворенні. При цьому здійснюється реконструкція організаційно-правових аспектів функціонування окупаційної адміністрації Райхскомісаріаті «Україна» у сфері налагодження системи податкового тиску, спрямованого на українське суспільство. Автор публікації визначив, що єдиного кодифікованого нормативного акту, який міг акумулювати всі видані приписи в галузі податкового права, усунути колізії, в Райхскомісаріаті «Україна» так і не було створено. Натомість було створено значну кількість нормативних актів у формі спеціальних податкових законів, які досить часто суперечили один одному, а нормотворчість генеральних комісарів вносила ще більшу плутанину в практичному їх застосуванні. У результаті, – на теренах Райхскомісаріаті «Україна» створено громіздку, переповнену дріб'язковими приписами нормативно-правову систему забезпечення збору податкових платежів.

Ключові слова: податки, збори, нормативно-правові акти, окупаційна адміністрація, окупаційна політика, Райхскомісаріат «Україна».

Друга світова війна та гітлерівська окупація України перетворили українське суспільство на суб'єкт масштабної економічної експлуатації. Одним із засобів реалізації мети окупації України стала податкова політика, запроваджена під контролем керівництва Третього Райху та здійснювана цивільною адміністрацією Райхскомісаріату «Україна» (далі – РКУ). Нормативні імпульси, які надходили із установ центрального апарату РКУ мали забезпечити чітке й безперервне функціонування податкових органів, які спрямовували тиск на українське суспільство. Тому актуальність теми дослідження, на наш погляд, не може викликати заперечень.

Відповідно до зазначеного метою публікації є аналіз основних засад окупаційної адміністрації РКУ в податковій політиці, завданнями – визначення нормативно-правової бази, на основі якої працювали податкові органи.

Заявлена проблема вивчена лише частково. У комплексному та системному вимірах вона так і не знайшла свого відображення в історіографії. Із цього приводу відомі лише окремі публікації, які мають інший центральний предмет дослідження. Це праці О. Перехреста [1], Н. Глушенко [2], О. Гончаренка [3–4], В. Орлика та Л. Маренець [5], О. Потильчак [6–9], І. Ветров [10], М. Слободянюк [11], Ю. Ніколаєць [12], Н. Глушенко [13], Т. Нагайка [14], Т. Клименко [15], Ю. Левченко [16], а також автора цієї публікації [17–18].

Податкове право періоду гітлерівської окупації включало в себе сукупність фінансових норм, які об'єднувалися в певну систему. У свою чергу вона розподілялася на певні особливі й специфічні групи, об'єднані між собою внутрішньою логікою та ієрархією правових норм. Аналіз правових норм, які врегульовували гітлерівську окупаційну податкову систему, суто теоретично дозволяє виділити загальну та особливу частину тогочасного податкового права.

До загальної частини податкового права РКУ слід віднести інститути, які закріплювали підходи до врегулювання системи оподаткування, змісту податкової системи та податку, підстави та умови відповідальності за порушення встановлених вимог тощо. Особлива частина податкового права конкретизувала механізми збору податкових платежів в РКУ, врегульовувала правові механізми й засоби їх стягнення.